

Underlag till seminarium på LUs pedagogiska utvecklingskonferens 23 november 2017

Ola Mattisson, Ulf Ramberg, Mats Urde

Företagsekonomiska institutionen

Casemetoden – verktyg för akademien att bidra till anställningsbarhet?

En generisk utmaning för varje undervisande pedagog är att skapa intresse och engagemang för studierna och för ämnet. Att väcka studenternas nyfikenhet är avgörande för att stimulera inläring. Detta är särskilt betydelsefullt på universitetsnivå när studenten har att göra mycket arbete på egen hand. Det blir helt enkelt lättare och mer kraftfullt att undervisa när läraren kan aktivera studenterna fullt ut och skapa mening för ämnet de studerar.

Varje ämne har sin karaktär och sitt sammanhang och därmed finns också olika föreställningar om hur färdiga studenter kan bidra i yrkeslivet genom sina kunskaper. Förutom förkovran inom ämnet i sig finns också en förväntan om att ämneskunskaper ska kunna omsättas i praktiska sammanhang efter avslutade studier. Studenterna uppskattar att få arbeta med situationer och problem som de uppfattar som aktuella, praktiska och därmed också relevanta, inte minst gäller detta studenter som studerar vid någon av universitetets professionsutbildningar. Att kunna använda sina kunskaper praktiskt är för många studenter en viktig drivkraft för att studierna ska uppfattas som meningsfulla och nyttiga för framtiden. Samtidigt är anställningsbarhet något som arbetsgivare ofta lyfter fram som betydelsefullt och under senare år har också många arbetsgivare börjat tillämpa case, dvs illustrationer på problem och utmaningar i kommande yrkesliv, som instrument vid urval och rekrytering.

Vid Lunds universitet används casemetoden på flera håll inom undervisningen och inte minst inom Ekonomihögskolan (EHL) finns en tradition av att undervisa och examinera med case på alla nivåer i utbildningen. Från studenter såväl som lärare är formen uppskattad då den skapar engagemang och diskussion kring aktuella lärandemål på kursnivå och det företagsekonomiska ämnet i stort. Att utgå ifrån ett illustrerande case gör det möjligt att diskutera och analysera såväl klassiska som dagsaktuella fenomen inom flera av företagsekonomins deldiscipliner.

Samtidigt förekommer det också farhågor om att ett ogenomtänkt användande av case kan leda till att väsentliga akademiska värden i undervisningen kommer i skymundan. Risker som nämns är att det blir ett överdrivet fokus på historieberättande (anekdoter kring enskilda fall) och beslutsfattade, och att det görs på bekostnad av klassiska akademiska förmågor som analytiskt förhållningssätt, kritisk granskning och reflektion.

Frågan är vilka möjligheter det finns att använda case som pedagogiskt verktyg inom LUs undervisning för att påvisa de akademiska förmågornas betydelse och kunna förena dessa med att verka i praktiken på ett förtjänstfullt sätt, dvs hur ökad akademisk förmåga bidrar till ökad anställningsbarhet och praktisk förmåga.

Inom Ekonomihögskolan har vi använt oss av case i olika sammanhang på alla nivåer inom undervisningen och vi menar att case är en väl fungerande form som har ett antal styrkor. Nedan diskuterar vi ett antal styrkor vi noterat i vår undervisning. Och vi vill gärna diskutera i vilken utsträckning dessa kan antas vara generella, ställda i ljuset av erfarenheter från andra ämnen inom LU.

En möjlighet att ta in relevant empiri att arbeta med i klassrummet?

Ett sätt att betrakta ett case är att det utgör "ett stycke verklighet" (Bengtsson, 1999) som kan brytas ner på olika sätt givet lärandemål och lärande situation och användas i undervisningen. Inte sällan illustrerar det en särskild situation som en organisation eller en individ möter och har att hantera. Hur detaljerat denna situation beskrivs varierar. Våra erfarenheter pekar på att beskrivningen i sig har ett värde då den gör studenterna bekanta med förhållanden i vitt skilda ekonomier, branscher, organisationer eller grupper. Genom att arbeta med flera olika case skaffar studenterna sig på detta sätt en bredare kunskap och en större bas av erfarenheter av situationer de kan komma att möta i sin framtida yrkesutövning. Olika case kan representera olika typsituationer som var och en innehåller en mängd bakgrundsfakta som studenten behöver lära sig hantera.

Formen gör det också möjligt att lyfta in högst aktuella fenomen i undervisningen på ett naturligt sätt. Finns inte skriftliga underlag att tillgå (vilket det sällan gör för aktuella fenomen) kan undervisande lärare bjuda in personer som har särskilda kunskaper om fenomenet, och/eller personer som brottas med någon problematik kring det. På så vis har man tillgång till aktuell empiri som "uppdateras" löpande i takt med de personer som bjuds in.

Avslutningsvis kan case till sin karaktär ha varierande omfattning och vara mer eller mindre strukturerade vilket för studenterna aktualiserar frågor kring mängden tillgänglig information och sortera vad som är relevant för sin yrkesutövning. Antingen kan det finnas stora mängder data och då krävs att denna reduceras och kvalificeras för att bli meningsfull. Eller saknas fakta/data vilket initierar diskussioner kring hur realistiskt det är att kunna skaffa den (eller vad den kan kosta) och vad det innebär att behöva ta ställning på ofullständiga (eller med antaganden) underlag. Sammantaget utgör det en god träning i att snabbt ta ställning till olika situationer och datamängder.

Träna på att använda teoretiska perspektiv?

Case kan användas för att låta studenterna träna på hur teori och teoretiska perspektiv kan användas för analys och reflektion. Inledande studier på universitetet innebär att bekanta sig med begrepp och modeller inom ämnet. Vanligen är studenter väl tränade i att lära sig denna typ av kunskap när de kommer till universitetet. På traditionella skriftliga tentamen visar de en förmåga att läsa in och redogöra för teorier och teoretiskt material. Däremot har de en sämre utvecklad föreställning av vad det innebär att använda dem och hur detta kan göras. Våra erfarenheter indikerar dessutom att det är en svår pedagogisk utmaning att få igång ett sådant tänkande via traditionella skriftliga tentamen. Case som pedagogisk metod erbjuder en möjlighet att illustrera hur teoretiska perspektiv kan kombineras och användas för att förhålla sig analytiskt till ett empiriskt material. Genom att studenterna också kan träna själva övar de successivt upp denna förmåga under utbildningen. Ett

genomgående tema vi noterat är teoretiska redskap inledningsvis i huvudsak för att beskriva fenomen (återberätta caset effektivt), medan studenter på senare nivåer även utvecklat förmågor till kritisk reflektion, syntes och självständigt ställningstagande (Mattisson och Ramberg, 2015).

Vidare finns också variationsmöjligheter i användningen av case som stärker dessa förmågor ytterligare. En möjlighet är att tillämpa likartade teoretiska utgångspunkter på olika empiriska material (case). Mer träning på detta sätt har visat sig stärka förmågan att applicera och använda teori. Vidare har det också visat sig att möjligheten att använda olika teoretiska utgångspunkter (förklaringsmodeller), eller olika kombinationer, på samma empiriska material (case) har varit kraftfullt för att visa de teoretiska utgångspunkternas betydelse för vad man ser, beaktar och analyserar i ett material. Att öva på detta varierande sätt har visat sig stärka studenternas akademiska förmågor och göra dessa förmågor uppskattade och meningsfulla också som praktiskt tillämpbara.

Stimulerar case till lärande samtal studenter emellan?

Universitetsstudier innebär ett stort mått av självständiga studier (utan lärarnärvaro). Akademien har en tradition av självständig inläsning av litteratur. Som lärare ger vi anvisningar, uppgifter och instuderingsmaterial som stöd i detta. Vi har också lärt oss att uppmuntra studenter att arbeta tillsammans och lära av varandra, något som har visat sig fungera väl och underlättar lärandet. När studenter arbetar med case uppmuntras detta ytterligare i enlighet med den metod som ofta tillämpas (Erskine et al.1998). Ställd inför ett case uppmuntras studenten att först själv utveckla en preliminär egen "lösning", som sedan diskuteras med 3-4 studiekamrater. Därefter har gruppen att antingen enas om något gemensamt, eller kan individerna fortsatt ha olika uppfattningar då de inte funnit övertygande, eller på andra sätt goda argument från sina studiekamrater. Därefter sker en lärarledd diskussion i en större grupp (30 personer eller fler) där gruppen har att diskutera, analysera och dra slutsatser. Hur intensivt läraren medverkar kan variera, men utgångspunkten är att träna studenterna i att presentera sina argument såväl som lyssna på andras argument. Förutom analytisk förmåga tränar studenterna här förmågan att medverka i en grupp (ett arbetsområde) där det finns en uppgift att hantera. Uppmuntras dessa tre steg vid casemetoden ger den en påtaglig och direkt formativ återkoppling till berörda studenter i steg två och steg tre. Till sin karaktär har många av företagsekonomins deldiscipliner många tänkbara lösningar på frågor av mer komplex karaktär vilket ges möjlighet att diskutera via casemetoden.

Examination – när ser vi det som möjligt?

För att ta del av den lärandesituation som en casediskussion kan skapa är student aktivitet A och O. Ett sätt att skapa detta är enligt vår erfarenhet att examinera de muntliga diskussionerna. Detta kan göras på olika sätt beroende på lärandemål och vad som är möjligt utifrån kursens ramar och pedagogisk idé. Har kursen bara ett fåtal muntliga casemoment i relation till flera andra examinerande moment är det tveksamt att ha en fullgraderad examination enligt vår erfarenhet. Närvaro och deltagande i diskussioner kan räcka väl. Sker återkommande case diskussioner är det fullt möjligt att fånga studenterna kunskapsnivåer och även återkoppla deras prestationer. Det krävs

dock att läraren har stödjande dokument (studentfoto mm) för att kunna utvärdera studenternas prestationer efter genomförd diskussion. Vidare är det viktigt att kriterierna för betyg tydligt kommuniceras till studenterna. Erfarenhetsmässigt vet vi att denna form av examination inte passar alla studenter. Samtidigt har det också visat sig att studenter som inledningsvis varit tveksamma till att gå casetunga kurser funnit dem lärorika i efterhand. Det har setts som en bra träning att tvingas tala inför en grupp och fundera igenom sina argument. Det tar också ett tag att bli trygg som lärare och att inte äga alla svaren, utan att snarare äga frågorna för att klokt orkestrera den muntliga diskussionen. Ett sätt att skapa trygga lärare i en casediskussion, är att auskultera och vara med som medbedömare vid erfarna caselärares lektioner.

Progression – hur kan vi se att studenter utvecklas och hur kan vi visa det för dem själva?

Tillsammans med Medicinska fakulteten och LTH har vi drivit ett EQ 11 projekt för att utröna om casemetoden kan användas för att fånga studenternas progression över en professionsutbildning, både avseende ämnesmässiga kunskaper och förmågor kopplade till anställningsbarhet. För samtliga utbildningsprogram som deltog kunde vi konstatera att det gick att fånga progression. För att det skall vara möjligt är det emellertid viktigt att välja case som har en tillräckligt utmanande karaktär för alla nivåer avseende teoretiskt djup, analytisk karaktär och omfattning. Det är också viktigt att de lärare och observatörer som avläser progressionen är erfarna och kunniga inom sitt ämne och har ett mätinstrument som är gemensamt kalibrerat och fångar de dimensioner som är relevanta för att få en bild av både studenternas formella kunskapsnivåer och anställningsbarhet. Det instrument som togs fram inom ramen för EQ 11 projektet var generiskt och tentativt men fungerade väl för att fånga progression. Givet att denna övning var tämligen omfattande till sin karaktär lämpar sig progressionsmetoden mer för interna kvalitetssäkringsambitioner än för en extern utvärdering, enligt vår gemensamma bedömning. Återkommande diskuteras olika aspekter av casemetoden och andra studentdrivna och studentcentrerade aktiva inlärningsmetoder inom ramen för LU-Case day som arrangeras årligen under våren mellan fakulteterna och andra intresserade institutioner/enheter vid LU.

Case-tävlingar - skapar inlärningskoncentration?

Åtminstone sedan tidigt 1980-tal har det arrangerats muntliga casetävlingar inom vårt ämne. Och casetävlingar är nu vanligt förekommande även i andra ämnen. Casetävlingarna kan ha lite olika karaktär men handlar om att studenter i grupp tävlar genom att lösa ett skriftligt case på det mest trovärdiga sättet inför en jury, vanligtvis bestående av en mix av människor från näringsliv och akademien. Det tävlingsformat som utkristalliserats sig som ett av det mest vanliga är att studenter får tre timmar på sig att "lösa ett case" och ta fram ett presentationsmaterial på sina val och gjorda bedömningar. Därefter presentas denna lösning för en jury (domare) under 25 minuter med en efterföljande Q&A på 15 minuter. Domaren värderar de olika lösningarna utifrån en kriterielista där såväl de innehållsmässiga som presentationsmässiga dimensionerna finns med. Deltar tillräckligt många lag tävlas först i olika divisioner där vinnaren i divisionsspelet (de som har flest poäng) går vidare till semi och final. Vid Ekonomihögskolan har denna typ av tävlingar i mer organiserad form funnits sedan sent 1990-tal och drivs i samverkan med studentkåren, näringslivet och

Ekonomihögskolan. Ekonomihögskolan skickar årligen studenter till flera olika tävlingar, inte minst John Molson MBA Internationella Case tävling som våra studenter deltagit på sedan 1997.

Att delta i casetävlingar är mycket populärt bland våra studenter och våra lärare deltar i ett antal olika aktiviteter, både i nära samarbete med studenternas kår men också på egna initiativ, för att uppmuntra såväl casemetoden som att tävla med case. Tävlingsformatet ger några intressanta inlärningseffekter som vi vill ventilera. Den begränsade tiden medför konkret inlärning avseende både teamarbete, ledarskap och arbetsdelegering som är svårt att få till i traditionell undervisningssituation men som har påtagliga likheter med yrkeslivets förutsättningar. Hur kan kompletterande förmågor i ett arbetsteam få bäst utdelning? Tidspressen och tävlingsmomentet i sig skapar också en koncentration i inlärningssituationen som är svår att skapa under andra inlärningsförutsättningar. Vi presterar alla olika under press och många kan säkert vittna om att en arbetssituation under press och stress har både positiva och negativa sidor. Att muntligt presentera sina argument för en dommarkår som inte alltid har all sakkunskap och ställer kluriga frågor ger också en möjlighet till att både slipa och utveckla sin skriftliga prestationsförmåga (PP-bilder) och sin förmåga till att lyssna på andra perspektiv, förstå dem och förhålla sig till dem utifrån de argument som man själv lyfter fram som "sin lösning".